

ter, der har været fra 1940'erne til i dag. For det første, at sikringen af europæisk frihed og uafhængighed er af vital interesse for USA. For det andet, at omkostningerne ved opretholdelse af disse interesser er acceptable, og for det tredje, at risikoen for at beskytte Vesteuropa er acceptabel.

Hvordan står det til med disse forudsætninger i dag? Phil Williams svarer selv indirekte på dette spørgsmål: »The more things change, the more they appear the same« (s. 132). Tingene er ikke mere de samme i Europa. De er totalt forandrede. Den umiddelbare fælles trussel er væk. Warszawapagten eksisterer ikke mere som militæralliance. Tyskland har ved et snuptag – kun muliggjort ved USSR's kapitulation – vundet kampen om, hvem der skulle være Europas stærkeste magt. Alligevel eksisterer problemerne i det europæisk-amerikanske forhold fortsat. De er helt igennem afhængig af, hvor langt den europæiske enhed kan nå. Under alle omstændigheder vil Europa – hvordan det end kommer til at se ud – i ganske lang tid fremover være sikkerhedsmæssigt dybt afhængig af USA. Også politisk vil USA's rolle være stor. Hverken USA eller Europa kan uden videre give afkald på den rolle, som USA har spillet og stadig spiller som »pacifier and stabiliser« (s. 138) på det europæiske kontinent.

Trods de nævnte problemer ved bogen er den værd at stifte bekendtskab med. Den sammenfatter klart og overskueligt hovedlinjerne i de atlantiske politiske og militære relationer – med særlig vægt på »the special relationship«. Den giver et overblik over argumenter og overvejelser som – selv i de helt nye internationale omgivelser – fortsat kan have værdi.

Bertel Heurlin
Institut for Samfundsfag og Forvaltning

Drude Dahlerup og Kristian Hvidt (red.), *Kvinder på Tinge. Kvinder i landspolitik i 75 år*, Udgivet af Folketingets Præsidium, København: Rosinante, 1990, 247 s., kr. 265,00.

I gamle dage skelnede man mellem kommunal og politisk valgret. Det sidste dækkede over valgret til Folketing og Landsting, og det fik danske kvinder som bekendt (?) i 1915. Den kommunale valgret var opnået i 1908, men valgretten kunne naturligvis først udøves, når der blev afholdt et valg af den relevante slags: Den kommunale valgret blev derfor først effektiv i 1909, den politiske i 1918.

Under alle omstændigheder er 75-året for den formelle indførelse af »politisk« valgret for kvinder blevet fejret i forsommeren 1990 – dels ved diverse arrangementer på selve Grundlovsdagen, dels ved udgivelse – ved Folketingets Præsidium – af en jubilæumsbog, *Kvinder på Tinge*.

Det er faktisk en ganske interessant jubilæumsbog, der er kommet ud af det – og måske er forklaringen, at den er redigeret i et samarbejde mellem Kristian Hvidt, som man næsten kan kalde Folketingets officielle historiker, og Drude Dahlerup, dansk kvindeforsknings nestor, som hun er blevet kaldt.

ter, der har været fra 1940'erne til i dag. For det første, at sikringen af europæisk frihed og uafhængighed er af vital interesse for USA. For det andet, at omkostningerne ved opretholdelse af disse interesser er acceptable, og for det tredje, at risikoen for at beskytte Vesteuropa er acceptabel.

Hvordan står det til med disse forudsætninger i dag? Phil Williams svarer selv indirekte på dette spørgsmål: »The more things change, the more they appear the same« (s. 132). Tingene er ikke mere de samme i Europa. De er totalt forandrede. Den umiddelbare fælles trussel er væk. Warszawapagten eksisterer ikke mere som militæralliance. Tyskland har ved et snuptag – kun muliggjort ved USSR's kapitulation – vundet kampen om, hvem der skulle være Europas stærkeste magt. Alligevel eksisterer problemerne i det europæisk-amerikanske forhold fortsat. De er helt igennem afhængig af, hvor langt den europæiske enhed kan nå. Under alle omstændigheder vil Europa – hvordan det end kommer til at se ud – i ganske lang tid fremover være sikkerhedsmæssigt dybt afhængig af USA. Også politisk vil USA's rolle være stor. Hverken USA eller Europa kan uden videre give afkald på den rolle, som USA har spillet og stadig spiller som »pacifier and stabiliser« (s. 138) på det europæiske kontinent.

Trods de nævnte problemer ved bogen er den værd at stifte bekendtskab med. Den sammenfatter klart og overskueligt hovedlinjerne i de atlantiske politiske og militære relationer – med særlig vægt på »the special relationship«. Den giver et overblik over argumenter og overvejelser som – selv i de helt nye internationale omgivelser – fortsat kan have værdi.

Bertel Heurlin
Institut for Samfundsfag og Forvaltning

Drude Dahlerup og Kristian Hvidt (red.), *Kvinder på Tinge. Kvinder i landspolitik i 75 år*, Udgivet af Folketingets Præsidium, København: Rosinante, 1990, 247 s., kr. 265,00.

I gamle dage skelnede man mellem kommunal og politisk valgret. Det sidste dækkede over valgret til Folketing og Landsting, og det fik danske kvinder som bekendt (?) i 1915. Den kommunale valgret var opnået i 1908, men valgretten kunne naturligvis først udøves, når der blev afholdt et valg af den relevante slags: Den kommunale valgret blev derfor først effektiv i 1909, den politiske i 1918.

Under alle omstændigheder er 75-året for den formelle indførelse af »politisk« valgret for kvinder blevet fejret i forsommeren 1990 – dels ved diverse arrangementer på selve Grundlovsdagen, dels ved udgivelse – ved Folketingets Præsidium – af en jubilæumsbog, *Kvinder på Tinge*.

Det er faktisk en ganske interessant jubilæumsbog, der er kommet ud af det – og måske er forklaringen, at den er redigeret i et samarbejde mellem Kristian Hvidt, som man næsten kan kalde Folketingets officielle historiker, og Drude Dahlerup, dansk kvindeforsknings nestor, som hun er blevet kaldt.

I bogen veksler interviews med kvindelige folketingsmedlemmer fra forskellige generationer og i forskellige positioner – gennemført med god indlevelse af to tidligere folketingsmedlemmer, Eva Rée og Grethe Philip – med egentlige analyser af centrale problemstillinger med relation til kvinders parlamentariske repræsentation og arbejde.

De fire interviews med kvindelige folketingsmedlemmer bidrager til at tegne et billede af vilkårene i forskellige perioder for otte af de mere kendte og fremtrædende kvinder i Folketinget, nemlig Gunhild Due, Ebba Strange, Helle Degn, Ritt Bjerregaard, Pia Gjellerup, Connie Hedegaard, Marianne Jelved og Mimi Jakobsen.

Disse interviews handler en hel del om forholdene i partigrupperne, og de bidrager dermed til en øget indsigt i, hvorledes tingene forgår der. De er derimod ret forskellige med hensyn til, i hvilket omfang privatsfæren inddrages – hvorved lighedspunkterne mellem nogle af de kvindelige og de mandlige folketingsmedlemmer bliver tydeliggjort, bevidst eller ubevidst.

I øvrigt havde det måske været mere interessant at høre noget om de mere ukendte og usynlige kvindelige folketingsmedlemmer, som er kommet i Folketinget i løbet af 1980'erne, hvor kvindeandelen har været klart – om end langsomt – stigende. Deres oplevelser og vilkår afspejler også en vigtig side af de kvindelige medlemmers aktuelle situation.

Tyngden i bogen ligger dog i de fire egentlige artikler. Den første – af overarkivar Sigurd Rambusch – handler om »Landsforbundet for Kvinders Valgret«, der i årene 1907-1915 i periferien af Det radikale Venstre arbejdede for valgretsspørgsmålet – og kun for det. Artiklen forekommer en smule malplaceret, når bogen i øvrigt helt bevidst samler sig om tiden efter 1965, men den gør dog udmærket rede for én af de pressionsgrupper, der blev dannet i den gode sags tjeneste. Rambusch har utvivlsomt ret i, at Landsforbundets indsats – så lidt som nogen anden organisations indsats – ikke i sig selv var afgørende for indførelsen af kvindevalgret. Det var i virkeligheden ikke noget alvorligt politisk problem efter ca. 1910, men spørgsmålet kunne ikke afgøres, før de øvrige elementer i grundlovsrevisionen – og det vil især sige Landstingets indretning – var på plads. Koblingen mellem valgretsspørgsmålet og de øvrige grundlovsproblemer gør Rambusch overraskende lidt ud af.

Ulla Wamberg, cand.mag. og lærer ved Vejle Handelsskole, behandler i sin artikel udviklingen i kvinders opstilling og valg, især som den har formet sig siden slutningen af 1960'erne. Ulla Wamberg prøver at komme rundt om alle relevante faktorer – valglovens kompleksitet, konkurrencen mellem de enkelte kredsorganisationer (og deres kandidater) inden for det enkelte parti, kvindernes forbedrede uddannelsessituation, partiernes gradvist ændrede syn på kvindelige kandidater og meget mere – og hun inddrager både interviews, forskellige foreliggende undersøgelser og nybearbejdede af valgstatistikken som grundlag for sine konklusioner. Resultatet er yderst givende, og der er ingen tvivl om, at Ulla Wamberg har leveret et godt bidrag til forståelsen af det uendeligt komplicerede samspil mellem mange relevante faktorer, der tilsammen bestemmer, hvorledes kvinderepræsentationen i Folketinget udvikler sig. Netop fordi samspillet er så komplice-

ret, kunne man måske have ønsket sig en form for systematisering af resultaterne – hvis en systematisering overhovedet er mulig?

Udviklingen i de kvindelige folketingsmedlemmers placering i Folketingets arbejdsdeling og magtstruktur i de samme ca. 25 år er det naturlige næste tema. Det behandler Elisabeth Refsgaard, cand.scient.pol. og lærer ved Horsens Handelsskole, i en artikel, der bygger på hendes speciale fra 1989.

Elisabeth Refsgaard gennemgår kvindernes placering i Folketingets udvalg, og hun får på den måde et billede frem af deres overrepræsentation på de reproduktive områder, til dels også i de forskellige lavstatusudvalg. Men kontrol for anciennitet sikrer, at hverken forfatteren eller læseren kommer til at konkludere, at det skyldes diskrimination på grund af køn.

Næste trin er en analyse af kvindernes placering i Folketingets og partigruppernes formelle magtstruktur. Billedet er klart nok: I løbet af 1980'erne er kvindeandelen på alle niveauer kommet til at svare nogenlunde til kvindernes andel af medlemmerne. Det viser sig endda, at kvinderne på disse poster har *lavere* folketingsanciennitet end deres mandlige kolleger, dvs. at de nu avancerer hurtigere i systemet end mændene.

Har det så haft nogen betydning for lovgivningen, at kvindeandelen i Folketinget er steget, og at kvinderne ikke længere »holder sig i baggrunden«? Det er projektets tredje led, som behandles af Drude Dahlerup i bogens længste artikel, hvis emne er ligestillings- og kvindepolitikken 1965-1990.

Drude Dahlerups påstand er, at nu er kvindepolitiske og ligestillingspolitiske emner for alvor kommet på den politiske dagsorden – ikke kun på grund af udviklingen med hensyn til opstilling og valg af kvinder og deres ændrede position i Folketingets og partigruppernes arbejdsdeling og formelle hierarki, som Ulla Wamberg og Elisabeth Refsgaard beskriver – men naturligvis hjulpet på vej deraf.

Drude Dahlerup har et vågent øje for samspillet mellem den almindelige samfundsudvikling, internationale udviklingstendenser og specifikke danske forhold af betydning for det sagområde, hun gennemgår. Gennemgangen – som tager sit udgangspunkt i Kvindekommissionens arbejde – etablerer en kombineret kronologisk og tematisk oversigt over udviklingen i forsørgerbegrebet og beskæftigningsproblemerne, de tilsyneladende opløsningstendenser i familielivet, børneopdragningsproblemerne, abortsspørgsmålet, etableringen af ligestillingspolitikens egne institutioner, ligelønsproblematikken, deltidsarbejde, barselsorlov og arbejdsløshed. Resultatet er en sjældent klar og givende oversigt.

Afsluttende diskuterer Drude Dahlerup betydningen af, at næsten alle nu går ind for en højere grad af ligestilling end tidligere – i hvert fald på det formelle plan. Det gør det vanskeligt at skabe politiske konflikter og politisk engagement på området – for det er jo stort set kun Fremskridtspartiet, der ikke er med, når denne type spørgsmål er på den politiske dagsorden. Forfatteren peger også – og med rette – på betydningen af de mange vage formuleringer i denne form for lovgivning. De betyder i mange tilfælde, at implementeringsfasen bliver afgørende for, hvad der kommer til at ske på et konkret område. Spørgsmålet er dog, om det er specielt karakteristisk for det lovgivningsområde, hun ser på, eller om det er generelt fænomen.

Det sidste af politikerinterviewene er med Connie Hedegaard og Pia Gjellerup, som begge repræsenterer den selvbevidste og veluddannede type unge kvinder, som er kommet på tinge i løbet af 1980'erne.

Det er muligvis utilsigtet, men dette interview formidler i høj grad et indtryk af to politikere, for hvem bogens forskellige problemstillinger har mistet i betydning – i takt med den udvikling, der beskrives så udmærket. Deres forståelsesramme som politikere er ikke først og fremmest bestemt af, at de er kvinder, men af de partier, de repræsenterer. Sådanne har mange kvindelige politikere naturligvis også sagt før i tiden. Meget tyder imidlertid på, at interviewet med Connie Hedegaard og Pia Gjellerup afspejler en postfeminisme, som også er vigtig til forståelse af den udvikling, der vil kunne iagttages i de næste 25 år.

Bogen, som er nydeligt lavet, har en god litteraturliste og fire nyttige bilagstabeller, der viser udviklingen over tid i partiernes kvinderepræsentation mm.

Jørgen Elklit
Institut for Statskundskab

Dansk Sociologi, Tidsskrift udgivet af Dansk Sociologforening, nr.1, maj 1990, 96 s., løssalgpris kr. 95,00, abonnement 4 numre årligt kr. 290,00.

»Danmarks første egentlige sociologiske fagtidsskrift er en realitet«, skriver redaktionen på første side. Det skal dog med det samme bemærkes, at *det* ikke er helt korrekt. Det første danske tidsskrift i branchen var *Sociologiske Meddelelser*, der startedes i 1952 af »Københavns Universitets Sociologiske Laboratorium« (senere Sociologisk Institut) – og det var i 1950'erne og begyndelsen af 1960'erne ikke så ringe, at det fortjener glemsel.

Sidste nummer af *Sociologiske Meddelelser* udkom i 1975, men det er ikke gået ind, oplyser min bibliotekskilde, det er blot »stærkt forsinket«. Siden har Erik Høgh på Sociologisk Institut iøvrigt udgivet *Sociological Microjournal*, som efter sigende kun findes på mikrofilm, men den er der vist ikke mange, der har set. Forklaringen på, at *Sociologiske Meddelelser* svandt ind til en usynlig microjournal, hænger uden tvivl sammen med Sociologisk Instituts gradvise opløsningsproces. Det kunne der skrives en spændende historie om, men den kommer måske i *Dansk Sociologi* en dag.

Det er et godt initiativ, Dansk Sociologforening har taget med det nye tidsskrift. Der har længe været behov for et sted, hvor det stigende antal danske sociologer – spredt ud over en bred vifte af arbejdsområder og institutioner – kunne markere sociologiens egenart og stå i dialog. Det behov blev selvfølgelig særligt mærkbart, efter at Sociologisk Institut ophørte med at være et naturligt ankerpunkt for den sociologiske debat.

Hensigten med *Dansk Sociologi* er da også, som redaktionen skriver, at det »skal betone den sociologiske faglighed i bred forstand, og være et samlende medium